

Mineralförsörjning och den svenska modellen för försörjningsberedskap

Till: Försvarsdepartementet, Enheten för samordning av samhällets krisberedskap

Ärende: Fö2023/01478 Remissvar avseende En modell för svensk försörjningsberedskap, SOU 2023:50

Datum: 2023.12.29

SveMin är branschorganisationen för gruvor, mineral- och metallproducenter i Sverige. SveMin representerar cirka 60 företag med drygt 15 000 anställda inom produktion, prospektering och teknik. Medlemsverksamheterna förekommer i hela landet. Metallgruvorna är lokaliserade till norra Sverige och Bergslagen medan kalkstensfyndigheterna främst finns på Gotland.

Sammanfattning

SveMin vill inledningsvis påtala att gruv-, mineral och metallnärigen inte ingår bland de beredskapssektorer som specifikt pekas ut i förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. Det finns inte heller någon utpekad sektorsansvarig myndighet med ansvar och kunskap om gruv- och mineralsektorn för försörjningsanalys och adekvat risk- och sårbarhetsbedömning.

SveMin har i sitt remissyttrande fokuserat främst på de delar i utredningen som kan komma att beröra gruv- och mineralnärigen i det fall närigen kommer att utpekas inom ramen för övriga varor och tjänster eller i det fall beredskapsmyndighet för utrikeshandel och försörjning med industrivaror inrättas (jämför Ds 2023:34). SveMin representerar inte enbart mineral- och metallproducenter, utan även företag som prospekterar efter nya mineralförekomster och teknik- och tjänsteleverantörer till gruvverksamhet. SveMins medlemsföretag verkar på en global marknad med hård konkurrens och medlemsföretagen är allt från mindre företag med svenska ägare, till stora multinationella företag med utländska och/eller svenska ägare.

SveMin har tagit del av Svenskt Näringslivs respektive Teknikföretagen och Säkerhetsföretagens (SOFF) yttrande och ställer sig bakom samtliga de synpunkter som Svenskt Näringslivs respektive Teknikföretagen och Säkerhetsföretagen (SOFF) för fram. Huvudsakliga synpunkter i korthet:

- Det är positivt att utredningen tydliggör att staten bär huvudansvaret för försörjningsberedskapen och dess finansiering, samt att försörjningsberedskap främst ska regleras genom avtal (där möjligt).
- Den administrativa bördan måste minimeras. Kostnadseffektivitet och adekvat hantering av säkerhets- och affärskänslig information måste säkerställas.
- SveMin stödjer bildandet av en nationell samordnande funktion för vägledning, certifiering, tester och dispenser och tillfälliga regelförenklingar för produktion av försörjningsviktiga varor och tjänster samt möjlighet till finansiellt stöd för innovation.
- Lagerhållning av bulkmetaller är kostsamt. Det är mer prioriterat att säkerställa fortsatt produktion av samhällsviktiga metaller och mineral från täkter och gruvor i kris och krig, detta genom att skydda gruvor och smältverk samt säkerställa elproduktion, diesel, sprängmedel och övriga insatsvaror, transportinfrastruktur och personal.

- Uppvärdera riksintresset för värdefulla ämnen och material för att säkerställa adekvat skydd. Områden utpekade som riksintresse för värdefulla ämnen och material bör inte kunna upphävas eller tas i anspråk för annat ändamål utan en föregående analys av områdets värde för försvarsberedskap.
- Möjliggör utvinning av fler metaller som biprodukter från befintliga restströmmar från gruvbrytning vid fredstida kris, höjd beredskap och krig för att säkerställa viktiga industriella värdekedjor. Upprätta system som snabbt kan hantera regelförenklingar för produktionsomställning, möjlighet för finansiellt stöd för innovation och produktion, och att tillfälligt miljötillstånd kan ges.

Svemins huvudsakliga synpunkter

Statens ansvar, rimlig kravställning och säker informationsdelning

Det är positivt att betänkandet klargör att staten bär huvudansvaret för försörjningsberedskapen och dess finansiering. SveMin ser också positivt på förslaget att företagens försörjningsberedskap främst ska regleras genom avtal, så långt lämpligt och möjligt.

Sveriges försörjningsberedskap är helt beroende av det privata näringslivet och företagen har generellt en stor vilja, innovationskraft och förmåga att bidra i att stärka försörjningsberedskapen.

Svemins medlemsföretag verkar på en global marknad med hård konkurrens. Medlemsföretagen är allt från mindre företag med svenska ägare, till stora multinationella och ibland börsnoterade företag med utländska och/eller svenska ägare. Det finns en risk i att företagens arbetsbörda i försörjningsanalysarbetet kommer att bli betungande. Betänkandet har ett huvudsakligt fokus på försörjningsberedskapen utifrån varor och produkter att lagra eller producera. Företagen representerar mycket mer än så och besitter kompetens och utrustning för andra syften än produktion, till exempel upprätthållande av funktion eller återställande av skador inom transportsystem, infrastruktur osv. Dessa förmågor är ofta lika viktig och användbar kunskap för beredskapen, men ofta av lägre känslighet för exempelvis företagshemlig information. Den modell för försörjningsberedskap som staten bygger upp behöver ta hänsyn till de olika förutsättningar och förmågor som företagen har samt beakta varierande känslighetsgrad gällande information och förmågor vid eventuell informationsdelning och lagring av information.

Betänkandets förslag avseende statlig informationshämtning från företag och arbetsmarknadsorganisationer behöver tydliggöras. Det går inte att ta ställning till förslaget om justering av lagen (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen innan adekvat information om syfte, detaljeringsgrad, och hur flöde mellan olika myndigheter och företag hanteras för att IT-säkerhet och sekretess ska kunna garanteras. Det är viktigt att dessa frågor hanteras för att säkra att ingen företagshemlig information riskerar att spridas till obehöriga och att endast relevant information efterfrågas. Det behöver även inrättas någon form av möjlighet att överklaga om företagen anser att en myndighet begär in information som inte är relevant, som innebär obefogat merarbete eller onödigt stor risk för ett företag. Det är inte enbart ersättning för kostnader som behöver beaktas vid ett eventuellt skiljeförfarande. SveMin förordar ett centraliserat och nationellt perspektiv på det arbete som görs, t.ex. insamling av information, avtal etc. för att undvika regional och lokal diversitet.

Livskraftiga företag som vill investera och stanna i Sverige är en förutsättning för att kunna skapa en god försörjningsberedskap. Konkurrensen från andra länder är hård och goda marknadsförutsättningar är viktigt för att företag ska vilja verka i, investera i och etablera sig i Sverige. En orimlig förväntan och kravställning på företagens åtaganden kan få avsevärd negativ inverkan på Sveriges attraktivitet som verksamhetsland och företagens vilja till investeringar i befintlig eller ny verksamhet i Sverige. Företagsklimatet är viktigt ur många synvinklar såsom

elförsörjning, statliga FoU-investeringar, skattetryck och kostnadsdrivande lagkrav etc., vilket är viktigt att beakta då förslag som berör företag läggs fram. Betänkandet analyserar frågeställningarna i direktivet ur ett primärt statligt perspektiv trots att förslagen till mycket del berör företagen, Direktivets snäva avgränsning har medfört att det saknas konsekvensanalys av förslagens påverkan på företagen för de flesta av förslagen.

Nationellt samordnande funktion

SveMin stödjer utredarens förslag om en nationell samordnande funktion dit företag kan vända sig för att få information och vägledning, certifiering och tester och inte minst dispenser och tillfälliga regelförenklingar för produktion av försörjningsviktiga varor och tjänster samt möjlighet till finansiellt stöd för innovation. Vidare bedömer SveMin att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) är en lämplig myndighet att axla den rollen. Dock innebär rollen omfattande arbetsuppgifter och myndighetens kompetens om förståelse för företagets förutsättningar och i vilken kontext de verkar behöver byggas upp på myndigheten. Det är centralt att näringslivet finns representerat i det försörjningsberedskapsråd som föreslås bildas vid ombildning av MSB till styrelsemyndighet. Försörjningsberedskapsrådets syfte och bemanning är avgörande för rådets genomslagskraft och förtroende. Det behöver vara tydligt vilka förväntningar som ställs på rådets representanter och vilken information som de förväntas dela och inhämta för att säkerställa transparens och legitimitet. SveMin anser att förutsättningarna för samverkan mellan staten och näringslivet måste bli tydligare. Att endast vända sig till vissa företag eller grupperingar riskerar att negativt påverka företagets förtroende för samverkan med staten.

Enligt utredaren är en av huvuduppgifterna för en funktion med ansvar för den nationella samordningen av försörjningsberedskapen att ta fram en nationell försörjningsanalys avseende Sveriges samlade behov av försörjningsviktiga varor och tjänster. En sådan analysfunktion vilar på att funktionen har en samlad bild över försörjningstrygghet, materiella/personella förmågor, och lagringsbehov av viktiga insatsvaror och vilka industrier som är samhällsviktiga för att upprätthålla produktion av för Sverige viktiga insatsvaror och värdekedjor.

Ansvar och kunskap om mineralförsörjning saknas hos befintliga beredskapsmyndigheter

Mineral- och metallnäringsingen ingår inte bland de beredskapssektorer som specifikt pekas ut i förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. Det är inte klarlagt i betänkandet om mineral- och metallproduktion omfattas inom ramen för så kallade övriga varor och tjänster, eller om beredskapsmyndighet för utrikeshandel och försörjning med industrivaror inrättas i enlighet med Försvarsberedningens förslag (Ds 2023:34). Det finns idag ingen utpekad sektorsansvarig myndighet med ansvar och kunskap om mineralförsörjning som kan utföra försörjningsanalys och därmed adekvat risk- och sårbarhetsbedömning och behov av prioriteringar.

Även om utredningen inte gör sektorsspecifika analyser om vilka varor som Sverige bör ha försörjningsberedskap för, behövs en analys för att säkerställa att befintliga beredskapsmyndigheter täcker upp för hela det spann av verksamheter som krävs för att säkerställa Sveriges beredskap. Exempelvis saknas sektorsansvarig myndighet med ansvar och kunskap om mineralförsörjning. Detta gäller inte enbart kalkförsörjning till cementtillverkning och vattenrening, utan även metaller till för Sverige centrala industriella värdekedjor, inklusive försvarsindustri. Befintliga beredskapsmyndigheter saknar erforderlig kompetens för att kunna utföra adekvata risk- och sårbarhetsanalyser för gruv-, mineral och metallnäringsingen.

Eventuella beredskapslager för metaller och mineral

Lagerhållning (kapitalbindning) av bulkmetaller som järn och basmetaller är kostsamt och något som gruvföretagen undviker. Dock upprätthålls kunskap om Sveriges mineralförekomster genom

att företagen prospekterar och rapporterar malmreserver och mineraltillgångar¹. I de fall gruv-, mineral- och metallbolagens möjligheter att bryta och vidareförädla dessa kan upprätthållas kan dessa malmreserver uppfylla samma behov som ett beredskapslager. Det förutsätter att elförsörjning, diesel, sprängmedel och övriga insatsvaror, transportinfrastruktur och personal kan säkerställas och skyddas vid såväl täkter och gruvor som vid stål- och smältverk vid fredstida kris, höjd beredskap och ytterst krig.

Även områden utpekade som riksintressen för värdefulla ämnen och material bör beaktas. Exempelvis finns det utpekade områden för mineral som idag inte bryts i Sverige eller bryts i begränsad mängd, vilket gör att Sverige är beroende av import. Det gäller exempelvis kalk som insatsvara till stålindustri och flera av de metaller som utpekats som kritiska metaller av EU. Till skillnad från andra verksamheter är mineralförekomster platsbundna och det krävs omfattande insatser under mycket lång tid för att finna nya fyndigheter. Det finns därför ett behov av att uppvärdera riksintresset för värdefulla ämnen och material i miljöbalken 3 kap. för att säkerställa att dessa områden kan tillgodose motsvarande syften som beredskapslager för metaller och mineral. Områden utpekade som riksintresse för värdefulla ämnen och material bör inte kunna upphävas eller tas i anspråk för annat ändamål utan en föregående analys av områdets värde för försvarsberedskap.

Extra kostnader och tillstånd för utvinning av metaller och mineral vid kris eller krig

Det finns potential att utvinna fler metaller som biprodukter från de gruvor som är aktiva i Sverige idag. Dessa metaller är idag i regel inte lönsamma att utvinna. Vid fredstida kris, höjd beredskap och krig behöver det finnas system på plats som snabbt kan hantera regelförenklingar för produktionsomställning för att säkra viktiga industriella värdekedjor. Möjlighet för finansiellt stöd för innovation och ekonomisk kompensation vid utvinning och produktion samt möjlighet att besluta om tillfälligt miljötillstånd krävs för att säkerställa att dessa metaller kan utvinnas.

Regeringen beslutade den 7 juni 2022 att tillsätta en utredning (dir. 2022:72) som skulle kartlägga vilka varor och tjänster i Sverige som har väsentlig betydelse för upprätthållandet av samhällsviktig verksamhet eller där allvarliga konsekvenser i övrigt riskerar att uppstå om varan eller tjänsten inte tillgängliggörs. Ett delbetänkande *Tillfälligt miljötillstånd för samhällsviktig verksamhet – för ökad försörjningsberedskap* (SOU 2023:11) inlämnades till Klimat- och näringslivsdepartementet februari 2023 avseende regeringens möjlighet att besluta om tillfälligt miljötillstånd för samhällsviktig verksamhet. För att möjliggöra utvinning i fråga om situationer där en verksamhet behöver utökas eller ändras på så sätt att ett nytt eller ändrat tillstånd behövs, krävs lagstiftning som möjliggör detta. Delbetänkandet är ännu inte remitterat.

Maria Sunér

VD Svemin

Katarina P Nilsson

Ansvarig Fol och råvarupolitik, Svemin

---

¹ **Mineraltillgång** är en koncentration eller förekomst av mineral i berggrunden i en sådan form, kvalitet och kvantitet att det finns rimliga möjligheter till eventuell ekonomisk utvinning. **Mineralreserv** är den tekniskt brytbara och ekonomiskt lönsamma delen av känd och/eller indikerad mineraltillgång. Den inkluderar gråbergspåslag och malmförluster som förekommer vid brytning och definieras av en teknisk studie motsvarande förstudie eller förprojekt. Studien ska visa att vid tiden för rapportering lönsam brytning är motiverad.